M. TULLII CICERONIS IN C. VERREM

ACTIONIS PRIMÆ X CAPITA

SUETHICE REDDITA ADNOTATIONIBUSQUE ILLUSTRATA.

COMMENTATIO ACADEMICA

QUAM

PERMISSU AMPL. ORD. PHILOS. UPSAL.

PRO GRADU PHILOSOPHICO

P. P.

OSCAR ÖFVERBERG

PHILOS. CAND. NAT. GOTHL.

IN AUDIT. GUSTAV. MINORE PRIDIE NON. FEBR.

H. A. M. S.

UPSALIÆ MDCCCLXVIII.

FORMIS EDQUIST & BERGLUND.

Avaritia ac pecuniæ cupiditate eorum, qui provinciis Romanorum præficiebantur, factum est, ut provincialibus hæc administratio maximo esset detrimento. Plerique enim principes civitatis adeo erant corrupti ac perditi, ut illis provinciarum magistratibus fungentes nihil aliud agerent, nisi ut ex incolis adflictis quam maximas pecunias cogerent suasque augerent divitias. E quibus improbis hominibus ac nefariis unus erat C. Verres. Jam antea quæstor, legatus, prætor urbanus correptis pecuniis flagitiisque omnis generis suam existimationem summa affecerat ignominia. In Sicilia autem etiam majora furta et vitia in eum flagrantissimum converterant odium provincialium, qui per tres annos vexati tum denique cupide exoptabant, ut Verre in jus adducto sua jura persequerentur. Itaque adierunt ad Ciceronem, qui quum quinque annis ante quæstura in Sicilia singulari quadam abstinentia et integritate functus esset decedens provincialibus, si opus esset, operam suam esset pollicitus, et ab eo petiverunt, ut causam in C. Verrem agendam susciperet. Quam occasionem avidissime amplexus est Cicero, non solum ut vexatorem Siciliæ merita poena afficeret frangeretque Hortensium hoc anno in comitiis dominantem, verum etiam ut infamiam ordinis senatorii averteret restitueretque auctoritatem judiciorum amissam et studium populi Romani ad futura comitia sibi compararet. — Q. Cæcilium autem, Siculum quendam, qui Verri quæstor fuerat, accusationem Verris sibi postulantem, oratione, quæ Divinatio in Q. Cæcilium dicitur, justis de causis vicit et effecit, ut ipse accusator in Verrem constitueretur. Quum igitur inquirendi causa in Siciliam obtinuisset CX dies et L diebus totam provinciam peragrasset, testimoniis, quæ opus erant, instructus Romam revertit. Verres autem id ei consilium opposuit, ut in sequentem annum, quo alius prætor de rebus repetundis quæsiturus, alii judices judicaturi, Hortensius et Q. Metellus consules futuri essent, judicium differretur. Quod ne

fieret, Cicero omissa oratione perpetua, hanc habet orationem perbrevem, quæ est quasi aditus quidam ad ipsam legis actionem, et declarat, se fructum laudis, qui ex longa oratione capi potuisset, in aliud tempus reservare velle et tunc Verrem testibus, privatis publicisque litteris accusare. Hortensii autem rationi, qua demum post ludos factos responsurus esset, necesse esse se occurrere, ut ante ludos comperendinaret. Quorum improbitate ordo senatorius premeretur, eis omnibus se futurum esse odiosum accusatorem et acerbum adversarium; populo Romano patefacturum, nullam, quum equester ordo judicaret, suspicionem acceptæ pecuniæ esse constitutam, judiciis autem ad senatores translatis, multa facta esse flagitia. — Tunc homines observare, quemadmodum unusquisque judicum se gereret, tunc esse judicium, in quo judices de reo, populus Romanus de judicibus judicaturus esset, tunc omnibus fore apertum, num homo pecuniosus, quamvis esset nocens, a senatoribus posset damnari. Se habere certam quandam viam, qua omnia Verris consilia aperiret; inter omnes constare, nullum post judicia ad senatores translata consilium majore honestate fuisse, ut omnibus esset perspicuum, si quid offensum esset, non magis aptos judices e senatoribus eligi posse, sed alio omnino ordine ad judicandum opus esse. Quamobrem a diis inmortalibus precatur, ne quis in illo judicio improbus et corruptus inveniatur, implorat M'Glabrionem, ne quid admittatur dedecoris. Cogitaret, quis esset, quid populo Romano deberet, quid majoribus suis. Quorum memoriam intuens de fide ne decederet neve committeret, ut pecunia plus in judicio quam justitia populo Romano valere videretur. — Tum se testibus, id quod jam antea a principibus civitatis factum esset, statim usurum esse, ita, ut nihil interesset inter illam solitam accusationem et hanc quasi novam, nisi quod hic in singula crimina testes darentur, in illa autem tum, quum omnia dicta essent. Sequitur accusatio ipsa, quæ est in § 56. Qua Ciceronis ratione crimen Verris adeo planum factum est, ut Hortensius ipse nihil quod contra diceret haberet et Verri nondum condemnato nihil restaret, nisi ut exsilio peteret salutem.

Cap. 1. §. 1. Hvad som var högst önskvärdt, domare, och allramest egnadt att mildra hatet emot vårt stånd och det vanrykte, i hvilket domstolarna råkat, det synes icke genom mensklig klokhet, utan snart sagdt genom gudomlig skickelse hafva blifvit eder gifvet och beviljadt vid en för staten högst betänklig tidpunkt; ty det har redan inrotat sig en för staten förderflig och för oss farlig mening, hvilken genom allmänhetens tal utbredt sig icke blott i Rom, utan äfven ibland främmande nationer, den nämligen att med våra nuvarande domstolar ingen rik man kan fällas, om än aldrig så skyldig. §. 2. Nu, i sjelfva det afgörande ögonblicket för vårt stånd och vår domsmagt, då personer äro beredda på försöket att genom offentliga tal och lagförslag upptända detta hat emot senaten, nu är C. Verres dragen inför rätta, en man, som för sitt lif och sina handlingar af den allmänna meningen redan blifvit fälld, men för sin stora förmögenhet frikänd af sina förmätna förhoppningar. Åt detta mål, har jag, o domare, med Romerska folkets lifligaste önskan och väntan egnat mig i egenskap af anklagare, icke för att föröka oviljan emot ståndet, utan för att afhjelpa dess gemensamma vanrykte. Jag har nämligen dragit inför rätta en man, med afseende på hvilken I skullen kunna åt domstolarne återvinna deras förlorade anseende, åter träda i vänskapligt förhållande till Romerska folket och tillfredsställa främmande nationer, jag har dragit inför eder statskassans plundrare, Asiens och Pamphyliens sköflare, stadsrättens kränkare, Siciliens fall och förderf. §. 3. Om I öfver honom fällen en sträng och samvetsgrann dom, så skolen I fortfarande bibehålla det anseende, som bör förblifva hos eder; skulle åter hans oerhörda rikedomar förmå omintetgöra domstolarnes sam-

vetsgrannhet och rättskänsla, skall jag likväl bringa det derhän, att snarare en domstol synes hafva fattats staten än vare sig en skyldig domarena eller en anklagare den skyldige.

Cap. 2. Hvad nu mig sjelf beträffar, domare, tillstår jag, att, ehuruväl C. Verres för mig ställt många försåt till lands och sjös, hvilka jag dels genom egen försigtighet undgått, dels aflägsnat genom mina vänners deltagande och tjenstaktighet, jag verkligen likväl aldrig trott mig gå en så stor fara tillmötes, ej heller känt en så häftig oro, som nu vid sjelfva rättegången. §. 4. Icke heller oroar mig så mycket den af min anklagelse föranledda spänningen eller sammanloppet af så många menniskor, omständigheter, af hvilka jag på det häftigaste uppskakas, icke oroar mig detta så mycket, som hans nedriga stämplingar, dem han försöker anlägga på en gång för mig, för eder, för prætorn M' Glabrio, för bundsförvandter, för främmande folk, för senatorsståndet, ja, för allt hvad senator heter: han, som förer ett sådant språk, att de måste frukta, hvilka undansnillat blott så mycket, som vore tillräckligt för dem sjelfva, men att han sjelf roffat så mycket, att det räcker till åt många; att ingenting är så heligt, att det icke kan kränkas, ingenting så befästadt, att det icke kan eröfras genom penningen. §. 5. Visste han nu lika väl dölja sina handlingar, som han är djerf i sina försök, så skulle han törhända någon gång hafva undgått vår uppmärksamhet i ett eller annat afseende; men till all lycka förenar han fortfarande med sin otroliga fräckhet en sällspord dumhet. Ty såsom han gick öppet tillväga vid penningrofferierna, så har han, i fråga om hoppet att besticka domstolen, för en hvar lagt sina planer och försök i dagen. En gång i sitt lif säger han sig hafva varit förskräckt, nämligen då, när han först anklagades af mig; ty då han nyss kommit ifrån provinsen och var föremål för ett icke nyligen uppväckt, utan gammalt och långvarigt hat och vanrykte, råkade han ut för en för domstolens bestickning olämplig tidpunkt. §. 6. Derföre,

då jag hade anhållit om en rätt kort tid, för att anställa undersökningar på Sicilien, lyckades han finna en man, som utbad sig en två dagars kortare tid, för att anställa undersökningar i Achaja, icke på det att denne genom sin flit och verksamhet skulle uträtta detsamma, som jag genom min ansträngning och mina vakor vunnit; ty han, som skulle anställa undersökningar i Achaja, hann icke en gång till Brundisium, då deremot jag på femtio dagar genomreste Sicilien med den påföljd, att jag tog reda på alla folks och enskilta personers skriftliga intyg och lidna oförrätter, tillfölje hvaraf enhvar kunde tydligt inse, att den mannen blifvit af honom uppsökt, icke för att lagföra den, han anklagat, utan blott för att taga min tid i besittning.

Cap. 3. §. 7. Nu umgås den fräcka och ursinniga menniskan med följande tankar: han inser, att jag uppträder inför rätta så väl förberedd och utrustad, att jag icke blott skall fästa eder uppmärksamhet utan alla menniskors blickar på hans stölder och skändligheter. Han ser många senatorer vara vittnen till sin fräckhet, han ser många Romerska riddare och dessutom talrika medborgare och bundsförvandter, mot hvilka han personligen begått grofva oförrätter, han ser äfven så många och så betydande beskickningar ifrån de mest vänskapligt sinnade stater med offentliga intyg och vittnesbörd församlade; §. 8 och oaktadt allt detta tänker han till den grad lågt om alla redliga, han anser de senatoriska domstolarne till den grad förderfvade och djupt sjunkna, att han öppet förklarar, det han icke utan skäl varit penninglysten, eftersom han erfar, att ett så mägtigt skydd ligger i penningen, förklarar, att han, hvad som varit det allrasvåraste, köpt till och med tiden för sin rättegång, för att sedermera kunna så mycket lättare köpa det öfriga, på det att han, när han nu på intet vis kunde undfly beskyllningarnes häftighet, måtte undgå ögonblickets storm. §. 9. Hade han nu, jag vill icke säga på sin sak, utan på *något* hederligt bistånd eller *någon* mans vare sig vältalighet eller ynnest grundat *någon* förhoppning, så skulle han för-

visso icke hopsöka eller snarare jaga efter alla dessa hjelpmedel, skulle han ej till den grad nedsätta och förakta senatorsståndet, att efter hans godtycke en senator utsågs för att anklagas, i afsigt att denne emellertid skulle tala till sitt försvar före honom, medan han sjelf vidtog nödiga anordningar. §. 10. Hvad han härpå grundar för hopp eller hvad hans afsigt är, det inser jag utan svårighet, men på hvad grund han tilltror sig kunna uträtta något under en sådan prætor och en sådan rådsförsamling, det förmår jag icke fatta: endast det förstår jag, hvilket också Romerska folket vid domarenas bortjäfvande ansåg vara förhållandet, nämligen, att han hyst ett sådant hopp, att han grundade hela sin räddning på penningen; men att han, i händelse dess skydd blefve honom frånryckt, gåfve allt förloradt.

Cap. 4. Ty hvilket snille är tillräckligt, hvilken talareskicklighet eller rikedom i föredrag är stor nog, för att ens i någon mån kunna försvara den mannens lif, mot hvilket så många laster och skändligheter tala och som redan längesedan af det allmänna tänkesättet och omdömet fått sin dom? §. 11. För att nu förbigå de synder, som befläcka och vanära hans ungdom, hvad annat har hans quæstur, detta första steg till hedersembeten, att uppvisa, än Cn. Carbo af sin egen quæstor beröfvad de allmänna medlen, hvad annat, säger jag, än en af sin egen quæstor utplundrad och förrådd consul, en i sticket lemnad krigshär, en öfvergifven provins, embetets heliga förbindelser kränkta? Hans legatembete medförde hela Asiens och Pamphyliens undergång, i hvilka provinser han ödelade många hus, de flesta städer och alla tempel, när han emot Cn. Dolabella förnyade och upprepade sitt förra brott, som han såsom quæstor begått: i det han först genom de missgerningar, han sjelf begått, ådrog den man hat, hvilkens legat och proquæstor han hade varit, och sedan vid sjelfva hans betänkliga rättegång icke blott svek, utan till och med angrep och förrådde honom. §. 12. Hans stadsprætur var en öde-

läggelse af tempel och offentliga byggnader och tillika i fråga om lagskipningens handhafvande ett tilldömande och bortskänkande af gods och egendomar tvärtemot allmänna grundsatser. Än vidare, han har upprest en stor mängd minnesvårdar öfver och efterlemnat de mest talande bevis på alla sina laster i provinsen Sicilien, hvilken han under tre års tid så förhärjat och förstört, att den omöjligen kan återställas i sitt förra skick, och svårligen efter många år och under oegennyttiga prætorer synes en gång kunna i någon mån hemta sig. §. 13. Under hans prætur hafva Sicilianerna icke förmått vid gällande kraft bibehålla hvarken sina egna lagar eller våra senatsbeslut eller gemensamma rättigheter: endast så mycket eger en hvar i Sicilien, som antingen undgått den girigaste och tygellösaste menniska till följe af hans okunnighet, eller af hans mättnad blifvit lemnadt öfrigt.

Cap. 5. Under tre års tid har allt blifvit afdömdt efter hans godtycke; det har icke gifvits något så rättmätigt arf från fäder eller förfäder, att det icke på hans befallning blifvit egaren fråndömdt. Oräkneliga penningsummor hafva på grund af en ny och nedrig författning blifvit utpressade från åkerförpaktarnes egendomar, de trognaste bundsförvandter hafva blifvit behandlade såsom fiender, Romerska medborgare såsom slafvar pinade och dödade, de största förbrytare för penningar frikände, de mest rättskaffens och oskyldigaste män hafva frånvarande blifvit anklagade och utan dom och ransakning fällde och förviste, de bäst befästade hamnar, de största och fastaste städer öppnade för fribytare och röfvare, Sicilianernas sjöfolk och soldater, våra bundsförvandter och vänner ett rof för hungersdöden, de bästa och brukbaraste flottor till stor vanära för Romerska folket förlorade och förstörda. §. 14. De äldsta minnesmärken, såväl dem, som förskrifva sig ifrån de rikaste konungar och af desse blifvit bestämda till städers prydnader, som äfven dem, hvilka af våra segerrika fältherrar blifvit skänkta eller återgifna åt Siciliens städer, alla dessa har han äfven såsom prætor röfvat

och plundrat. Och detta har han gjort icke blott med offentliga bildstoder och konstverk, utan han har äfven utplundrat alla åt den heligaste gudstjenst invigda tempel, ja, han har icke qvarlemnat åt Sicilianerna en enda gudabild, som syntes honom vara mer än vanligt fulländad och vittnande om antik konstskicklighet. Hans skamlösa utsväfningar i liderlighet och otukt förbjuder mig blygsamheten att omtala. Tillika vill jag icke genom skildringen deraf öka deras olycka, hvilka icke förmått för hans fräckhet bevara barn och makar okränkta. §. 15. Men, torde någon säga, detta har han begått på ett sådant sätt, att det icke är allmänt bekant: det finnes, skulle jag tro, ingen menniska, som hört den mannens namn och icke skulle kunna tillika omtala hans skamlösa bedrifter, tillfölje hvaraf jag snarare måste befara, att man skall tro mig förbigå en mängd brott, än pådikta honom några sådana. Också synes mig nämligen denna skara af församlade åhörare icke hafva haft för afsigt att af mig inhemta sakens förhållande, utan att med mig draga sig till minnes hvad de redan känna.

Cap. 6. Då nu förhållandet är sådant, strider denne ursinniga och förderfvade menniska med mig enligt en annan plan. Han har icke för afsigt att ställa emot mig någons vältalighet, han stödjer sig icke på någons ynnest eller inflytande eller magt. Han låtsar sig förtrösta härpå, men jag ser, hvad han förehar, ty han vet icke synnerligen dölja sina handlingar. Han ställer framför mig betydelselösa adelsnamn — jag menar namn på förmätna personer, som icke så mycket äro min sak till men tillfölje af sin adliga börd, som snarare till gagn, emedan man känner till dem. Han låtsar sig trösta på deras skydd, då han emellertid redan länge haft andra stämplingar för sig. §. 16. Hvilket hopp han för närvarande eger och hvad han söker bringa å bane, det vill jag i korthet framställa för eder, domare; först torden I likväl inhemta, huru saken från början blifvit af honom anordnad. Omedelbart efter hans återkomst från provinsen uppgjordes ett kon-

trakt rörande bestickningen af denna domstol, mot en stor penningsumma; detta stod fast vid aftal och öfverenskommelse ända till dess att domarena bortjäfvades; men se dan deras bortjäfvande försiggått, uppsades hela ackordet, emedan å ena sidan vid domarenas utlottning Romerska folkets lycka hade omintetgjort den der mannens hopp och å andra sidan vid domarenas bortjäfvande min vaksamhet besegrat de der menniskornas oförskämdhet. §. 17. Nu stod saken på förträffliga fötter: listor öfver edra namn och denna domareförsamling voro i hvar mans händer, intet märke, ingen färg, inga fläckar syntes kunna påsättas deras rösttaflor, då emellertid denne man helt plötsligt, ifrån att vara munter och glad, blef så ödmjuk och nedslagen, att han icke blott af Romerska folket utan äfven af sig sjelf betraktades såsom fälld. Men se, för några dagar sedan, efter förrättadt consulsval, återupptagas helt oförmodadt de förra planerna med användande af en större penningsumma, och genom samma personer beredas samma försåt mot edert rykte och allas välfärd. Detta, domare, yppades för mig till en början genom en helt obetydlig, men talande omständighet; och, när vägen till misstanke en gång var banad, har jag sedan inträngt uti det innersta af alla deras planer utan att det ringaste misstaga mig.

Cap. 7. §. 18. När nämligen Hortensius, efter sin utnämning till consul ifrån Marsfältet beledsagades hem af en synnerligen talrik menniskoskara, möter C. Curio af en händelse denna skara, C. Curio, en man, hvilken jag vill omnämna snarare med all aktning än för att skymfa honom. Jag vill nämligen blott anföra det, som han, i fall han ogerna sett dess offentliggörande, icke skulle så öppet och offentligt uttalat i denna talrika församling; detta skall jag likväl med varsamhet och försigtighet framställa, på det att afseende må synas hafva blifvit fästadt vid både vår vänskap och hans värdighet. §. 19. Just vid Fabii triumfbåge varseblir han Verres i folkhopen; han tilltalar mannen och lyckönskar honom med hög röst. Till Hortensius sjelf, den nyvalde consuln, till hans anförvandter och för-

trogne ställer han icke ett ord. Bredvid Verres ställer han sig, omfamnar honom och ber honom vara obekymrad: jag förkunnar dig, säger han, att du på grund af dagens val är frikänd. Sedan nu så många högt aktade män hört detta, blir det på stället inberättadt till mig, eller snarare, efterhand som man fick se mig, berättade man mig det. Somliga förekom detta ovärdigt, andra löjligt: löjligt dem, som ansågo, att den mannens sak berodde på vittnenas trovärdighet, på beskaffenheten af anklagelsepunkterna, på domarenas magt, men icke på consulsvalet; ovärdigt syntes det dem, som djupare genomskådade saken och insågo, att denna lyckönskan syftade på domstolens bestickning. §. 20. Ty så här öfverlade de mest ansedde män, så här talade de sinsemellan och med mig: "uppenbart är det numera och ögonskenligt, att inga domstolar finnas: en anklagad, som dagen förut redan ansåg sig sjelf fälld, han frikännes, sedan hans försvarare blifvit consul." Nå än den omständigheten, att hela Sicilien, att alla Sicilianer, alla affärsmän, alla offentliga och enskilta intyg finnas i Rom, skall det vara utan all betydelse? Utan all betydelse, om det är den utnämnde consuln emot. Hvad, skola domarena icke fästa afseende vid anklagelsepunkterna, icke vid vittnena, icke vid Romerska folkets mening? Nej, allt skall bero på en enda mans magt och ledning.

Cap. 8. Sanningen att säga, domare, detta oroade mig häftigt. Ty alla de redligaste män yttrade sådana ord: den anklagade skall väl undkomma dig, men vi skola icke längre behålla domaremagten, ty i händelse Verres blir frikänd, hvem skall kunna sätta sig emot domaremagtens öfverflyttande ifrån oss? §. 21. Alla befunno sig i en pinsam belägenhet; likväl var det icke så mycket den der förderfvade menniskans plötsliga fröjd, som fastmer den ansedde mannens oväntade lyckönskan, som ingaf dem bekymmer. Jag försökte dölja mitt missmod deröfver, jag försökte genom min uppsyn skyla och genom tystlåtenhet hemlighålla min inre harm. Men se, just under de der dagarna, då de utnämnde prætorerna genom lottning be-

stämde sina åligganden och M. Metellus hade fått på sin andel att föra ordet vid undersökningarna om penningutpressningar, får jag veta, att så många lyckönskningar egnats den anklagade, att han äfven hemsände några slafvar, för att derom underrätta sin hustru. §. 22. Sannerligen, äfven detta misshagade mig; likväl insåg jag icke hvad jag beträffande utgången af denna lottning hade så synnerligen att frukta. Endast följande förnam jag af pålitliga män, af hvilka jag erfarit alltsammans, nämligen att en mängd säckar med Sicilianska-penningar blifvit ifrån en viss senator förda till en Romersk riddare, och att vid pass tio säckar blifvit qvarlemnade hos densamme senatorn i och för mitt val; penningeutdelarne för alla rotarne hade nattetid blifvit kallade till honom. §. 23. En af desse, som för min skull ansåg sig böra göra allt, kommer ännu samma natt till mig, och berättar, hvilket tal Verres hållit; han hade omnämnt, huru frikostigt han behandlat dem äfven tillförene, när han sjelf sökte præturen, och vid de sista consuls- och prætorsvalen; omedelbart derefter hade han lofvat dem så mycket penningar, de önskade sig, om de lyckades utestänga mig ifrån ædils-embetet. Nu hade somliga förklarat sig icke våga försöket, andra hade svarat, att de ansågo det omöjligt att verkställa. Likväl hade man påträffat en behjertad vän till Verres, ur samma familj, nämligen Q. Verres, tillhörande den Romiliska roten, och utgången från den förnämsta skolan för bildandet af penningutdelare, lärjunge och vän till den anklagades fader, som lofvade, att han emot deponerandet af femhundratusen sestertier skulle verkställa saken; och ändå hade några funnits, som förklarade sig villiga att med honom göra gemensam sak. Under dylika omständigheter erinrade han mig med verklig välvilja att iakttaga stor försigtighet.

Cap. 9. §. 24. Jag oroades af de vigtigaste angelägenheter på en och samma och dertill ganska inskränkt tid: comitierna voro hardt nära och just i fråga om dem bekämpades jag med en ansenlig penningsumma;

rättegången tillstundade, och äfven denna angelägenhet hotades af de Sicilianska penningsäckarna. Att obehindradt handla i och för rättegången, derifrån afskräckte mig fruktan för utgången af comitierna; att helt och hållet egna mig åt ansökningen tilläts mig icke för rättegången; att ändtligen hota penningutdelarne hade icke varit klokt, emedan de, såsom jag insåg, väl förstodo, att jag af denna rättegång skulle bli upptagen och bunden. §. 25. Äfven får jag höra, att Sicilianerna just vid denna tid fått order, och först ifrån Hortensius, att komma hem till honom, men härutinnan hade Sicilianerna handlat såsom fullkomligt frie män, ty då de insågo orsaken till kallelsen, hade de icke infunnit sig. Emellertid öppnades comitierna för mitt val [till ædil], öfver hvilka den anklagade ansåg sig vara herre liksom öfver detta års öfriga comitier. Den der mägtige mannen löper nu omkring med sin intagande och omtyckte son ifrån tribus till tribus. Sin faders vänner d. v. s. penningutdelarne tilltalar han alla och uppsöker dem. Men då man förnummit och bemärkt detta, så var det med den största beredvillighet som Romerska folket ställde så till, att jag icke skulle utestängas ifrån ett äreställe genom den mans penningar, hvilkens skatter icke förmått mig svika min pligt. §. 26. Alltsedan jag blef fri från det tryckande ansökningsbestyret, har jag med ett mycket mera sorgfritt och bekymmerslöst sinne egnat min verksamhet och tankekraft uteslutande åt rättegången. Jag finner, domare, att sådana planer blifvit af den anklagades anhängare anlagda och uppgjorda, att saken för hvad pris som helst skulle förhalas så länge, att målet kunde utföras inför prætorn M. Marcellus. Häri sågo de följande fördelar, nämligen först och främst i M. Metellus en intim vän, vidare såsom consul icke blott Hortensius utan äfven Q. Metellus, hvilken, märken det väl, är Verres så bevågen. Han har nämligen gifvit honom ett så tydligt bevis på sin välvilja, att han synes dermed hafva ersatt honom för de först röstande centurierna. §. 27. Eller hafven I kanske trott, att jag skulle med tystnad förbigå så vigtiga omständigheter och i en sak, der staten och mitt eget

goda namn till den grad stå på spel, tillgodose någonting framför min pligt och värdighet? Den andre utnämnde consuln låter kalla Sicilianerna. Några infinna sig, derföre att L. Metellus var prætor på Sicilien. Inför dem yttrar han: att han var consul; hans ene broder förvaltade provinsen Sicilien, den andre skulle leda undersökningarne angående penningutpressningar; att Verres icke måtte kunna skadas, det hade man på mångahanda sätt sökt förebygga.

Cap. 10. §. 28. Hvad är, om jag får fråga, Metellus, hvad är att besticka domstolen, om icke detta, att icke blott genom sitt inflytande utan äfven genom den fruktan, en consul förmår ingifva, och genom två prætorers myndighet afskräcka vittnen och isynnerhet Sicilianer, försagda och nedslagna menniskor? Hvad skulle du göra för en oskyldig man och anförvandt, när du för den nedrigaste menniska, till hvilken dn ej står i något slägtskapsförhållande, förgäter din pligt och värdighet, och vållar, att en person, som icke känner dig, anser för sannt allt hvad han talar. §. 29. Ty så sade Verres, enligt hvad man påstod, att du icke genom ödets skickelse, såsom de andra af eder familj, utan genom hans åtgörande blifvit consul. Två consuler och en ransakningsdomare skall han följaktligen få efter sin önskan. Vi skola icke blott undgå, heter det, M' Glabrio, en man, som vid undersökningarna är alltför noggrann och alltför mycket slaf under folkmeningen, utan äfven en annan förmån skall komma oss till del. Domare är för närvarande M. Cæsonius, embetsbroder till vår anklagare, och såsom domare betraktad en bepröfvad och känd man, hvilken det allraminst skulle båta oss att finna i den rådsförsamling, som vi på ett eller annat sätt ärna besticka, och det derföre, att han redan förut, sedan han hade suttit som domare i den Iuniska domstolen, icke blott med ovilja fördragit den der skändliga gerningen, utan äfven framdragit den i ljuset: denne, menar jag, skola vi från och med den första Januari slippa såsom domare. §. 30. Q. Manlius och Q. Cornificius, två de strängaste och oförvitligaste domare,

skola icke döma öfver oss, emedan de då äro folktribuner. P. Sulpicius, såsom domare obeveklig och rättskaffens, måste tillträda sitt embete den femte December. M. Creperejus, som härstammar ifrån den bekanta stränga riddarefamiljen och skolan, L. Cassius af en familj, som såväl i öfriga afseenden som isynnerhet i fråga om domareembetet är synnerligen sträng, den högst samvetsgranne och punktlige Cn. Tremellius, desse tre män af gammaldags redbarhet äro utnämnde till krigstribuner. Från och med den första Januari skola de icke sitta som domare. Vi skola invälja en annan äfven i M. Metelli ställe, enär han kommer att leda undersökningen; och på detta sätt skola vi efter den första Januari, sedan såväl prætorn som nästan alla domare blifvit ersatta genom andra personer, efter godtycke och behag gäcka anklagarens stora hotelser och de höga förväntningar, man fäster vid domstolen. §. 31. I dag är det den femte Augusti. Eder session började på den åttonde timman; denna dag tar man icke en gång i beräkning mera. Det är tio dagar till de spel, hvilka Cn. Pompejus sitt löfte likmätigt ämnar anställa; dessa spel skola medtaga femton dagar. Omedelbart derpå följa de Romerska spelen. Sedan på detta sätt nära fyratio dagar förflutit, då ändtligen tro de sig skola svara på det, som af mig kommer att framställas. Sedan tänka de sig utan svårighet kunna genom tal och undskyllningar förhala saken till de åt Segergudinnan helgade spelen. Till dessa sluta sig de plebejiska spelen, efter hvilka antingen inga eller högst få dagar skola återstå för rättegångsförhandlingar. Sedan sålunda intresset för anklagelsen försvagats och svalnat, skall saken, mena de, oafgjord bringas under prætorn M. Metelli afgörande, en man, hvilken jag icke skulle bibehållit såsom domare, om jag tviflat på hans trohet. §. 32. Nu är jag likväl så sinnad, att jag hellre ser honom såsom domare än såsom prætor vid detta måls afgörande; ty jag vill hellre anförtro honom såsom edsvuren hans egen än icke edsvuren andras omröstningstaflor.

Adnotationes.

Cap. I.

§. 1. "*Judices*": initio judices legebantur ex ordine senatorio, usque ad legem Semproniam, a C. Graccho anno a. Chr. n. CXXII perlatam, quæ ad equites judicia transtulit; postea autem L. Sulla victor lege Cornelia decem annis, antequam Verres in jus adductus est, restituit ea senatoribus, qui tamen studio partium et fide corrupta non solum ipsi in populi invidiam venerant sed etiam judiciis infamiam moverant commiserantque ut ea amissuri essent, quod idem significant hæc verba: "*ad invidiam — sedandam*", et mox infra: "*nobisque periculosa.*" — "*nostri ordinis*": de persona pronominis, ut etiam infra codd. variant. Editio Klotziana*), quam sequuti sumus, habet primam personam, quam Cicero, quippe quum esset quæstorius, recte potuit adhibere. — "*summo reipublicæ tempore*" i. q. periculoso sive quo omnis reipublicæ salus in discrimine versabatur; erat enim timendum, ne conatibus inprimis tribunorum plebis ad invidiam senatus judiciorumque augendam spectantibus orirentur motus et seditiones.

§. 2. "*Nunc in ipso discrimine*": ille enim erat annus a. Chr. n. LXX ordini senatorio infelix, quo Cn. Pompejo consule perlata est lex Aurelia a L. Cotta (cfr. Lib. V. Cap. 69) promulgata, ex qua judices non jam legerentur tantummodo e senatoribus sed etiam ex equitibus et tribunis ærarii. — "*legibus*": sc. de judiciis a senatoribus transferendis et præter alias illa lex Aurelia. — "*sua spe ac prædicatione*": hæc verba Cicero videtur addidisse, ut bene-

*) Altera emendatior, Lipsiæ MDCCCLXIII.

volentiam judicum conciliaret eosque liberaret omni fidei venalis suspicione. — "prædicatione" fere i. q. jactatione. — "*depeculatorem ærarii*": hic sequitur brevis quædam descriptio criminum C. Verris: quæstor Cn. Carbonis consulis in Hispania anno a. Chr. n. LXXXIV pecuniam, quam ad exercitum alendum provinciamque administrandam secum ex ærario habuerat, furatus consulem deseruit et provinciam v. Lib. I, capp. 12, 13. — "*vexatorem Asiæ et Pamphyliæ*": legatus et C. Malleolo quæstore mortuo, proquæstor Dolabellæ anno a. Chr. n. LXXX has provincias spoliavit multisque modis vexavit. — "Asiæ": Synecdoche pro "Ciliciæ." — "*prædonem juris urbani*": prætura urbana fungens anno a. Chr. n. LXXIV jus ob pecuniam impudenter violabat. — "jus urbanum est jus civile privatum, ex quo jus dicit prætor urbanus." Schützius in Lex. Ciceron. Animadvertit Klotzius, verba "prædonem juris urbani" similitudine ipsa vocabulorum nos apte commonefacere "prætoris urbani." — "*labem ac perniciem Siciliæ*": pro prætore hanc provinciam per tres annos a. Chr. n. LXXIII—LXXI administrans summa sævitia et violentia eam vexavit ac perdidit, qua de re nunc accusatur.

Cap. II.

§. 3. "*Insidiæ terra marique — quas — devitarim*": Cicero quum e Sicilia, quo se contulerat ad testimonia in Verrem colligenda, rediret, insidias a Verre factas eo devitavit quod Vibone in agro Bruttio navigavit Veliam, oppidum Lucaniæ. Putantur tamen verba Ciceronis hoc loco ut etiam in Lib. II, cap. 40, ubi hæc res narratur, non ad litteram accipienda sed potius in iis artibus numeranda, quas multas adhibuerint veteres oratores de adversario detrahendi causa.

§. 4. "*exspectatio*": sæpe de eo, de cujus eventu timetur. — "*concursus tantæ multitudinis*": ad comitia obeunda spectandosque ludos, qui hoc fere tempore erant futuri magna hominum multitudo in urbem convenerat. — "*M' Glabrio*": vir erat magnæ probitatis et integritatis et is, qui

huic judicio præerat. — "*surripuissent — eripuisse*": his verbis conjunctis præclare significatur violentia Verris et impudentia; de consecut. temp. v. Madv. Gr. lat. §. 403, b.

§. 5. "*Obscurus in agendo*": i. q. suas actiones callide recondens. Zumptius pro "obscurus" vult "astutus", quod obscurus solum ad animum pertinere videatur et minus apte ad agendum applicetur. Ex ratione tamen loci (cfr. infra "*apertus*" — "*perspicua*", quæ vocabula verbo "obscurus" opponuntur) apparere videtur, "obscurus" aptissimum esse verbum. — "*Recens — recenti*": Manutius: "argute; recens quidem ipse erat e provincia, non tamen recens ea, qua flagrabat, invidia." — "tempus alienum": quia non minus accusator quam judices erant integri et justi.

§. 6. "*in Siciliam*": alii, "in Sicilia", ut ad verbum "inquirendi" referatur. — "*diem perexiguam*": CX dies, ut est in Lib. I. cap. 11. — "*postulavissem*" sc. a prætore. — "*iste* = Verres. — "*qui biduo breviorem diem post.*": nihil nisi conatus spatii interponendi, ut Verres aliquam viam salutis inveniret. Mos enim erat, ut ei, qui brevius postulavisset tempus ad testimonia colligenda, prius, quam qui longius, lege agere liceret. Hoc modo Verres impediebat, ne Cicero causam ageret, priusquam tempus ab inquisitore Achaico postulatum præteriisset. Qui accusator ille et reus fuerint, non satis constat. — "*Brundisium*": oppidum Calabriæ, unde in Græciam vulgo transibatur. — "*meum tempus obsideret*": i. q. occuparet vel mihi eriperet tempus, quo aliter ad causam agendam percommode usus essem.

Cap. III.

§. 7. "*Hoc cogitat*": id quod infra §. 8. dictitans inducitur. — "*paratum atque instructum*": sc. testimoniis. — "*legationes*": magistratibus de provincia decedentibus a singulis provinciæ civitatibus Romam mitti solebant legationes, quæ, prout magistratu functi essent, eos laudarent aut vituperarent atque, si quid commisissent contra leges, in jus vocarent. — "*auctoritatibus*": "litteræ, quæ erant, tamquam auctores, testes facinorum Verris." Schütz.

§. 8. "*tempus ipsum emisse judicii sui*": speravit enim, se pecunia consequuturum esse, ut differretur judicium in sequentem annum, quo apud M. Metellum prætorem sibi amicissimum agendum esset. — "cetera": eos, qui tunc futuri essent judices.

§. 9. "*hæc omnia*": quæ supra dicta sunt ab eo ad causam producendam esse provisa. — "*arbitratu ejus deligeretur*": sive nocens erat sive innocens. — "*quæ opus essent*": sc. ad legis actionem proferendam aut si id minus contigisset ad judices hujus anni corrumpendos.

§. 10. "*hoc prætore — hoc consilio*": laus quædam ad fidem eorum confirmandam. — "*in rejectione judicum*": ex lege Cornelia, quæ tunc valebat, judices ad certam causam dijudicandam sorte erant constituendi e numero eorum, qui in annum judices erant, qua sortitione facta reis licebat numerum quendam rejicere eorum, quos nolebant, quorum in locum alii prætori erant subsortiendi. Ut ex Lib. II. cap. 31 patet, ii qui extra ordinem senatorium erant non amplius quam tres rejiciendi potestatem habebant. Verres quum justissimos rejecit judices, quorum sex nominavit Cicero, manifestum fecit, quid spectaret.

Cap. IV.

"*convictam*": pro hoc verbo Zumpt. vult "conjunctam", quod "vita vitiis convicta" a Cic. dici vix potuisse videatur, sed "vita vitiorum convicta" aliqua re, ut testimonio, judicio cet. Conjungitur tamen, ut Long. adnotat, cum abl. pro genit. crim. Lib. I. cap. 9, ubi est: "manifestis neque tantis criminibus, quantis tu convinceris." Consulto ambigue interpretatus sum, ita, ut vocabula "vitiis flagitiisque" aut pro abl. instrum. accipiantur aut pro Genitivo adhibita putentur.

§. 11. "Cn. Carbonem spoliatum": v. Cap. I. §. 2 adn. — Cn. Carbone, qui Marii partium fuerat, a Sullanis devicto et in Sicilia, quo confugerat, a Pompejo interfecto, Verres in partes Sullæ transiit. — "*sortis necessitudinem*

religionemque violatam": inter proconsulem et quæstorem ejus intima erat ratio et sanctissima, utpote quæ sorte, hoc est, divinitus confecta esset. — "cujus legatio" cet. v. cap. I. §. 2 adn. — "*scelus quæstorium": quod quæstor Cn. Carbonis commiserat sc. fraudem et proditionem. — "*pro quæstore*": Malleolo quæstore mortuo Dolabella Verrem proquæstorem fecit, quam potestatem habebat proconsul. — "*in ipsis periculis*": Dolabellæ a M. Scauro rerum repetendarum accusato Verres, quæ scelera commiserat ipse, attribuit et a Scauro coactus testimonium contra eum dixit. — "*oppugnavit ac prodidit*": "pejus prodere quam oppugnare, propterea quod oppugnare inimici et hostis officium est, prodere gravius, quum ad eos, qui amici esse debent, referatur hoc verbum." Ascon.

§. 12. "*Cujus prætura urbana*" v. §. 2 "*addictio*" pertinet ad jus prætoris, ex quo addicebat bona et damna; "*condonatio*" autem significat, Verrem bona ad libidinem adjudicasse vel potius donasse. — "*contra omnium instituta*", sc. quæ prætores, qui ante eum fuerant, in causis dijudicandis erant sequuti. — "*de prætura Siciliensi*" cfr. §. 2. — "per triennium": consules et prætores provincias administrabant solum unum annum. Causa autem, cur Verres administrationem Siciliæ diutius solito retineret, ea præcipue erat, quod Q. Arrius prætor, qui ei successurus erat, bello servili erat occupatus. Si latine recte dicitur: "alicujus imprudentiam subterfugere", nulla alia significatio posse videtur subesse, nisi: aliquem subterfugere, quippe qui sit imprudens.

Cap. V.

§. 13. "*ad nutum*": proconsules et proprætores fere viginti nobilissimos sibi adjungere solebant viros provinciales, quorum e sententia jus dicerent. Verres autem hoc concilio neglecto ad libidinem res judicabat. — verba "*ab eo*" ad "*cujusquam*" referenda sunt. — "*aratorum*": erant cives Romani aut provinciales, qui decumas solventes agros publicos in provinciis colebant. — "*cives Romani servilem in*

modum cruciati et necati": provinciales morte multandi jus habebant proconsules et proprætores; de capite autem civis Romani nisi in comitiis centuriatis Romæ statui non poterat; etiam poena proposita erat interdictum, ne quis civem Romanum verberaret cfr. Lib. V. cap. 66. — "*ejecti*" sc. e civitate. — "*portus — urbes patefactæ*": contra piratas Verres mittebat pauciores naves, quam ut eos intrare urbes impedire possent. Grævius.

§. 14. "*regum locupletissimorum*": in quibus nominandi sunt Agathocles et Hiero. — "*nostrorum imperatorum* sc. M. Claudii Marcelli et Scipionis Africani majoris, quorum ille Syracusis expugnatis monumenta non abstulit, id quod facere potuisset victor, sed Syracusanis sua sponte donavit, ad quod verbum "*dederunt*" pertinet; hic autem quæ monumenta Carthaginenses victis Syracusanis ceperant et asportaverant, ea restituit ("*reddiderunt*"). cfr. Ascon. — "*deum*": metonymice. — "*liberos*" i. q. filias.

Cap. VI.

"*alia ratione*": quam se honesto modo defendendo. — "*neque occultissime*": litotes. — "*inania nobilitatis*": "ludit obscure ancipiti significatione vocabuli, ut et inania nomina dicat, quasi vana et futilia, et inania nobilitatis, quasi veræ ac germanæ nobilitatis expertia. Hottom. — "*hominum arrogantium*": principes eorum erant Q. Hortensius, consul designatus, qui Verrem defensurus erat, tres Metelli, fratres, quorum Quintus erat consul designatus, Marcus prætor designatus, Lucius Siciliam proprætore administrabat, deinde C. Curio consularis, Sisenna cet. — "*nobiles — noti*": paronomasia, quæ suethice vix posse reddi videtur. — "*noti*" i. q. infames. — "*aliud quiddam*" sc. prolationem causæ aut judicum corruptionem.

§. 16. "*redemptio hujus judicii*" i. q. susceptio pecunia certa emendi vel corrumpendi judicium. "translatum a redemptionibus operis faciendi; nam qui certo pretio opus aliquod faciendum suo periculo conduxit, redemptor dicitur." Hottom. — "*fortuna pop. Rom. perfregerat*": sortes enim, quæ exciderant, maximam partem fuerunt proborum judi-

cum et integrorum. — "*mea diligentia vicerat*": rejectis judicibus, qui venales videbantur.

§. 17. "*libelli*": nomina judicum, qui rejectione facta in causa quadam erant judicaturi, modo in album prætoris referebantur; ne tamen prætor, quod non raro fiebat, alteri parti favens pro selectis alios judices supponeret, in libellis quoque multitudini distribuendis nomina eorum nonnumquam scribebantur; id quod Cicero sibi providendum existimasse nunc videtur. — "*nulla nota, nullus color — adlini posse*": acerbum probrum in Hortensium, quo defensore Terentius Varro, rerum in Asia repetendarum reus, corruptis judicibus absolutus erat. Ut enim exploratum haberet, qui judices fidem pactionis servantes Varronem absolverent, Hortensius dicitur tabellas discolore cera eis dedisse, de qua re Cicero sæpe mentionem facit. Cfr. cap, 13: "discoloribus signis — sententiæ notarentur" et Divin. in Q. Cæcil. "ceratam unicuique tabellam — cera legitima, non illa infami ac nefaria", et Asconii adn. ibidem. — "*his sententiis*" sc. judicum, quorum nominum libelli in omnium manibus erant. — "*comitiis consularibus factis*": in quibus Q. Hortensius et Q. Metellus, Verris fautores, consules creati erant; habebantur ante diem VI Kal. Sext. (Hottom.); actio autem in Verrem nonis Sext. haberi coepta est; cfr. Cap. X.

Cap. VII.

§. 18. "*C. Curio*": consul anno a Chr. n. LXXIV, victor Dardanorum; de facultate ejus dicendi Cic. in Bruto cap. 59. mentionem fecit.

§. 19. "*fornicem Fabianum*": arcum triumphalem a Q. Fabio Maximo Allobrogico devictis Allobrogibus in Via Sacra exstructum. (Ascon.). — "*renuntio — te absolutum*": nam Curioni erat persuasum, Hortensio et Q. Metello consulibus creatis, fore, ut Verres e criminibus elaberetur.

§. 20. "*quid igitur? quod*" — et infra "*quid, judices* cet." *prolepsis:* Cicero adversarios Verris interrogantes facit, fautores autem respondentes. — "Tota hæc inducitur narratio ad judicum animos contra Hortensii, consulis designati, pro Verre pugnantis, gratiam auctoritatemque confirmandam." Manut.

— "*negotiatores*": cives Romani et equites et plebeji, qui in provinciis pecunias suas fenore occupabant et frumento in provinciis empto Romamque vecto lucrum quærebant. — "*in unius potestate*" sc. Hortensii.

Cap. VIII.

§. 21. "*hominis amplissimi*": Curionis. — "*tantam gratulationem factam*": nam si Verri contigisset causam differre in sequentem annum, quum M. Metellus de repetundis erat quæsiturus, sine dubio causam obtineret.

§. 22. "*pecunia Siciliensi*": quam in Sicilia per vim ceperat. — "*senatore — equitem*": qui ei fuerint, non liquet. Jam Ascon. animadvertit, esse verisimile, hoc a Cicerone esse fictum ad invidiam adversarii movendam et se ipsum defendendum, quia breviore tempore, quam solitum esset, cogeretur causam agere. — "*relictos*": deteriorem esse lectionem, censet Zumpt., quod qui fisci a senatore translati dicantur, apud eum relicti dici non possint, aut verba "*ex his*" de omnibus fiscis, qui apud illum senatorem erant depositi, non de illis, qui translati erant ad equitem, dicta habenda esse. — "*comitiorum meorum nomine*": ut ego iis divisis in comitiis, in quibus ædilitatem petivi, honore dejicerer. — "*divisores tribuum*": erant ii, qui in comitiis pecunias pro suffragiis antea promissas in tribus distribuebant aut totum corrumpendi negotium certa pecunia quasi redimebant. Postea societates quasdam, quæ sodalitia vocabantur, inierunt divisores et suam quisque tribum aut tribus partem susceperunt corrumpendam, ut candidatis quibusdam suffragarentur. Cfr. infra §. 23 "*optima divisorum disciplina.*" Compluribus legibus hoc ambitus genus erat vetitum. — Cfr. Rein das Criminalrecht der Römer pagg. 704 & 714.

§. 23. "*cum ipse præturam petisset*": Lib. IV. cap. 20 Verres narratur dedisse divisoribus HSccc milia ut prætor renuntiaretur. — "*Romilia*" sc. tribu. — "*Optima discipl.*": ironice. — "*patris istius discipulum*"; "tamquam divisorum magistri." Ascon. — "*et fuisse tamen*": pro "tamen" Hottom. vult "tandem" alii "tum", quæ lectiones sententiæ quidem melius satisfacere videntur.

Cap. IX.

§. 24. *"urgebant comitia":* ex hoc loco satis liquet, comitia ædilicia, quæ quidem ædilibus curulibus creandis habebantur, de quibus hic agitur (cfr. Lib. V. cap. 14), facta esse post comitia consularia prætoriaque, itaque paucis solum diebus ante judicium ipsum. Cfr. Becker. Röm. Alterthüm. de Ædilitate.

§. 25. *"qui non venisse":* hæc constructio Ascon. offendit, qui putat legendum esse "venissent"; alii verbum "qui" tollere voluerunt; neutri tamen rei justa causa subest, si "qui", ut debet, conjungitur cum vocabulis *"cum intelligerent."* Cfr. Zumpt. & Long.| — *"ut ceterorum hoc anno comitiorum":* ut eorum, in quibus Hortensius et Metelli ambo pecuniis Verris honores suos erant assequuti. — *"cum filio":* patrem in Siciliam comitatus testis ejus facinorum fuerat. Cfr. Lib. II. cap. 59, Lib. III. cap. 9.

§. 26. *"prærogativam — prærogativis":* ambigue dictum: comitiis centuriatis in rationem magis popularem commutatis conjunctisque tribubus cum classibus et centuriis ita, ut incolæ uniuscujusque tribus censu in quinque illas classes describerentur prætereaque singulæ tribus ætate tribulium in duas partes, juniores dico et seniores, dividerentur secundum pristinam centuriarum divisionem; prærogativa ea erat centuria sive dimidia tribus, quæ sorte electa e prima ut videtur classe et nomine tribus, cujus erat pars, appellata prima ferebat suffragium. Sic fere Beckerus et Lange. Vox "prærogativæ" in plurali numero usurpata pendet, ut in Georgii lexico res est explicata, de illa tribuum divisione in juniores et seniores; quum enim sors juniorum excidisset, seniores quoque una cum iis suffragium iniisse et inde "prærogativæ." — Quod autem prærogativam, quippe quæ sorte esset ducta ideoque divinitus statuta haberetur, ceteræ centuriæ, quæ "jure vocatæ" appellabantur, in suffragiis ferendis sequi solebant, factum est, ut suffragium ejus esset quasi omen exitus comitiorum et vox prærogativæ eandem fere significationem obtineret atque "omen",

"signum", "indicium" sim. Hoc igitur dictum vult Cicero, Q. Metellum arcessendo et a Verris accusatione deterrendo Siculos (v. infra §. 27) videri gratiam ei retulisse pro prærogativis proximis comitiis consularibus pecunia Verris adductis ad suffragandum Metello.

Cap. X.

§. 29. "*te non fato, ut ceteros ex vestra familia — consulem factum*": quod putavit Ascon., Ciceronem his verbis significasse hunc Cn. Nævii antiqui poëtæ versum: "fato Metelli Romæ fiunt consules", quo versu iratum Metellum quendam respondisse: "dabunt malum Metelli Nævio poëtæ, animadverterunt recentiores interpretes, hunc versum Cn. Nævii clari scriptoris belli Punici fuisse vix posse, quod eo vivo tantummodo duo Metelli consules facti essent, et sine dubio ei attributum esse, quod inimicitias cum Metello habuisset. Censent igitur, versum illum fuisse proverbium recentioris temporis, quum jam multi ex Metellorum familia ad summos reipublicæ honores pervenissent, et id ipsum proverbium spectasse Ciceronem hoc loco in Metellos invectum. — "*quæsitor*" i. q. prætor, qui quæstioni cuidam præerat. — "*collega nostri accusatoris*": proximis enim comitiis una cum Cicerone factus est ædilis curulis in sequentem annum. Schütz. Lex. Ciceron. — "*judex in Juniano consilio*": C. Junius quæsitor in causa de Oppianico quodam, qui a Cluentio privigno suo veneficii erat accusatus, dijudicanda a Cluentio corruptus est, ut Oppianicum condemnaret; paullo autem post C. Junius a L. Quinctio, defensore Oppianici, in judicium adductus condemnatus est. M. Cæsonius autem, qui inter judices Junianos fuerat, non solum integer repertus est et incorruptus, verum etiam patefecit corruptionem. Cfr. Rein das Criminalrecht der Röm. pagg. 429 & 654. — "*ex Kal. Januariis*": hoc enim tempore ædiles curules magistratum inibant Kal. Jan. (Becker.); M. Cæsonius igitur ædilis partes judicis sustinere non poterat.

§. 30. "*Q. Manlium et Q. Cornificium*": tribunos plebis magistratum a. d. IV Non. Dec. iniisse pro certo habent

interpretes. Becker. Klotz. — "*P. Sulpicium*": "qui ille magistratus Sulpicii fuerit, et si tribunatus plebis fuerit, cur homo a prioribus duobus dirimatur et Non. Dec. initurus dicatur, cum satis constet, tribunos plebis a. d. IV Idus Dec. inisse, nemo adhuc excogitavit." Zumpt. — Klotz. autem censet, esse verisimile, eum fuisse quæstorem in sequentem annum designatum ideoque Non. Dec. initurum esse; nam eo die quæstura inibatur. Becker. — "*L. Cassius*": oriundus a L. Cassio Longino, servissimo judice et justissimo, quem laudavit Cicero in Orat. pro S. Roscio, Cap. 30. Tribunos militares iniisse magistratum Kal. Jan., ex hoc loco patet. — "*homines veteres*": Zumpt. ita explicat verbum "veteres", ut sit: "exercitati rerum judiciorumque gnari."

§. 31. "*ludos votivos*": committebantur igitur ante diem XVII Kal. Sept. et durabant usque ad ante diem II Kal. Sept. Erant extraordinarii ludi, tunc a Cn. Pompejo ob Sertorium in Hispania devictum facti. Ascon. — "*ludi Romani*": celebrabantur a Kal. Sept. usque ad ante diem XIII Kal. Oct. Sic Klotz. secundum Orellii Inscriptiones Lat., quod etiam rationi loci magis est consentaneum. — "*prope XL diebus interpos.*": libere dictum pro quinque et triginta diebus. — "*ludos Victoriæ*": a Sulla Samnitibus devictis instituti putantur esse celebrati ab ante diem VI Kal. Oct. per quinque dies. Orelli. — "*Ludi plebeji*": in memoriam reditus plebis in gratiam cum senatu post secessionem primam in montem sacrum committebantur a pridie Non. Novembr. ad ante diem XV Kal. Dec. Orelli. — "*aut nulli aut perpauci*": sc. propter alias ferias, quæ erant futuræ. Nam per omnium ludorum dies servabatur justitium. — "*defessa et refrigerata accusatione*": cfr. Cap. 18. §. 54: "Cum accusatio nostra in oblivionem diuturnitate adducta sit."

§. 32. "*jurato — injurato*": judices enim jusjurandum dabant, prætor non item.